

Paradisskyggen

Kim Arne Pedersen

Birgitte Stoklund Larsen: *Paradisskyggen. Med Grundtvig i kærlighed og krise*. Kristeligt Dagblads Forlag, København 2015, 192 sider.

Flemming Lundgreen-Nielsen slutter sin 988 sider lange doktorafhandling, *Det handlende ord*, om Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik med at gøre rede for, hvorledes digteren ikke alene skrev “symbolistisk-ekspressionistisk”, men også så og iscenesatte “sig selv og sin samlede virksomhed som et symbol” (Lundgreen-Nielsen 1980, 888). “Grundtvig”, siger Lundgreen-Nielsen,

spalter [i forfatterskabet] sig selv i den borgerligt-menneskelige person med alle dens fejl og den åndelige personlighed med forkyndende og digterisk evne og gør denne åndelige personlighed til varsel om og pant på Guds herredømme, Kristi genkomst og Helligåndens endelige forklaring af det skabte ved tidernes – som han troede: snarlige – ende (Lundgreen-Nielsen 1980, 885).

Lundgreen-Nielsens skarpe og præcise karakteristik af Grundtvigs implícitte skelnen mellem sig selv som individ og som tegn på ikke blot en åndelig fornyelse, men på selve Guds rige, kan let komme til at skygge for det billede, hans tilhængere havde af ham. For den grundtvigske bevægelse var han intet mindre end fuldenderen af, hvad der var begyndt med den tyske reformator Martin Luther. Den “mageløse opdagelse” lå for grundtvigianerne i betydning på linje med de 95 teser i 1517, og Grundtvigs person blev derfor genstand for en dyrkelse, der i foråret 1867 forhindrede

mere end én i at forstå, at han i forbindelse med “Palmesøndagskrisen” vitterligt ikke var rask.

Den historisk arbejdende psykiater Hjalmar Helweg diagnosticerede i sin afhandling *N.F.S. Grundtvigs Sindssygdom* fra 1832 Grundtvig som psykisk syg. Nærmere bestemt var Helwegs resultat, at Grundtvig led af bipolar affektiv sindslidelse – det som tidligere blev kaldt for maniodepressivitet. Det spændende ved Helwegs diagnose er imidlertid, at han ikke hermed ønskede at reducere Grundtvig til et banalt sygdomstilfælde. Når bipolariteten ikke – som det ikke mindst før det 20. århundredes lægelige landvindinger så tit skete – ødelægger individet, siger Helweg i bogen, kan den tværtimod virke positivt på “Sjælens Evner”, ja lægge “en alen til deres Vækst” (Helweg 1932, 125).

Dette var netop tilfældet i Grundtvigs virke og forfatterskab, mener han. Set over tid påvirkede Grundtvigs psyke således ikke hans tankeverden på de indre linjer på en uhensigtsmæssig måde, men gav den tværtimod ved sin intensitet en helt særegen form for gennemslagskraft. Helweg hævder derfor, at der bestod en forbindelse mellem Grundtvigs personlighed og den position, han i levende live – og ikke mindst efter døden – havde og har i dansk kultur. Pointen synes åbenlys. Netop ved at være den, han var, evnede Grundtvig at sætte ord på almenmenneskelige vilkår og gøre kristendommen levende og vedkommende.

For at lukke Grundtvigs forkyndelse op er det derfor nærmest nødvendigt at have indblik i hans individuelle liv. Men det er i lige så høj grad nødvendigt at bringe Grundtvigs indsigter ud over hans personligheds grænser og pege på det almene i hans erfaringer. En svær kunst, ja, en af de sværeste, fortolkeren kan give sig i kast med, fordi man enten risikerer at sidde fast i det biografiske eller at destillere det forkyndende frem i en form, hvor individet og dets erfaringer lades ude af betragtning. Begge dele skal med, hvis fortolkningskunsten skal lykkes.

Men netop denne svære kunst mestrer Birgitte Stoklund Larsen til fulde i *Paradisskyggen*. Hun præsenterer selv bogen som “et strejftog, beretninger om tro, håb og kærlighed, sådan som de folder sig ud for et menneske i 1800-tallet – med perspektiveringer også ind i vores tid” (Stoklund Larsen 2015, 10) og får dermed sagt, at bogens sigte dybest set er at forkynde kristendom med baggrund i Grundtvigs livshistorie. Det lykkes i den grad.

Bag bogen ligger et imponerende studium i den eksisterende forskningslitteratur, og forfatteren har heldigvis udstyret bogen med et godt noteap-

parat, så læseren selv kan arbejde videre, hvis vedkommende ønsker det. Men man kan også slet og ret lade noterne bag sig og læse bogen som en medrivende fremstilling af et menneske i krise og kærlighed, en studie i en digters og forkynders livtag med tilværelsen og i den kristentro, der hjælper ham igennem. Kontakten til det, der er større end ham selv, til opstandelsesvirkeligheden som det bærende, det helt afgørende i kristendommen, det håb og det mod til at leve, som den giver på trods af synd og død. Birgitte Stoklund Larsen får dermed sagt noget grundlæggende om opstandelsesforkyndelsen og tilmed sagt det så skarpt, som næsten ingen af de debattører, der her efter årtusindskiftet har taget den kristne påsketro under behandling. Således kan hun f.eks. i forbindelse med en gennemgang af Grundtvigs prædikener over beretningen om enkens søn fra Nain og andre nytestamentlige tekster slå fast:

Det ikke er opstandelse som et naturhistorisk eller fysisk spørgsmål, der interesserer Grundtvig (...) Det helt afgørende spørgsmål, som fortællingen [om enkens søn] rejser, er ikke, om den unge mand opstod fra de døde, det afgørende spørgsmål er, om alle vi andre skal opstå. Den kristne forkyndelse ligger i, at det skal vi. Til gengæld er Grundtvig ikke i tvivl om, at opstandelsen også er legemlig, og han begrundet det med kærligheden i dette liv: fordi vi har elsket i legemet, så må også håbet om det evige liv omfatte hele menneskelivet (110 f.).

Birgitte Stoklund Larsen skildrer med kristendommen som det selvfølgelig centrale begivenheder i Grundtvigs liv gennem en række kapitler, der ikke følger biografiens kronologiske orden. Kapitlerne omfatter skildringen af Grundtvig og hans anden ægtefælle, Marie Toft, 1810-krisen, alderdom og opstandelsestro, Grundtvigs kriseprædiken i 1867 og hans afsked med verden. I Grundtvigs sene år savner Birgitte Stoklund Larsen "den formildende selvironi" (154), som man møder i det tidlige forfatterskab. Men til trods for denne klædeligt kritiske distance til Grundtvigs selvscenesættelse som partihøvding fra 1850'erne lykkes det alligevel gennem en instruktiv læsning af Grundtvigs sidste digt, "Gammel nok er nu jeg blevet", at almengøre Grundtvigs erfaringer også fra disse år: alderdommen og døden, der kommer til os alle, hvor kristendom-

men er Grundtvigs sikre holdepunkt i den svære proces at tage afsked med verden.

Paradisskyggen er skrevet ud fra en stor indsigt i Grundtvigs centrale placering i dansk åndsliv – en position, han fortsat har, på trods af den Grundtvigkritik, som fra 1990'ernes begyndelse har præget debatten. Dermed er bogen blevet en spændende udlægning af Grundtvigs selvsymbolik og dens langtrækkende virkninger – dét, at Grundtvig ved at gøre sig til et "tegn" i dansk åndsliv samtidig skabte mulighed for, at mennesker frem til i dag har kunnet identificere sig med hans fortolkninger af skiftende livssituationer. Bogen er forskningsbaseret formidling, når den er allerbedst, og kan som sådan varmt anbefales.